

Stjepka Popović (ur.)

Zaštita prava djece i mladih na seksualno zdravlje

Zbornik radova s interdisciplinarnog znanstveno-stručnog skupa
Rijeka, 2016.

Stjepka Popović, Jasminka Zloković (ur.)

Djeca i mladi u alternativnoj skrbi: zaštita prava na zdravlje

Zbornik radova s interdisciplinarnog znanstveno-stručnog skupa
Zaštita prava na zdravlje djece i mladih u alternativnoj skrbi
Rijeka, 2017.

U povodu Međunarodnog dana djeteta, 21. studenoga 2014. na Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Rijeci održan je interdisciplinarni znanstveno-stručni skup *Zaštita prava djece i mladih na seksualno zdravlje* u organizaciji dviju katedri ovoga fakulteta (Katedra za društvene i humanističke znanosti u medicini i Katedra za socijalnu medicinu i epidemiologiju) te Ureda za znanost Studentskog zbora Sveučilišta u Rijeci. Skup se održao u sklopu *Aktualnog trenutka hrvatskog zdravstva V.* Prošle je godine angažmanom organizatorice skupa, a sada urednice Stjepke Popović objavljen ovaj Zbornik. Kako je u Uvodu istakla urednica, inače doktorandica na doktorskom studiju Socijalni rad i socijalna politika pri Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu i asistentica na Katedri za društvene i humanističke znanosti u medicini Medicinskog fakulteta i Katedri za javno zdravstvo Fakulteta zdravstvenih studija, *tema seksualnog zdravlja djece u Hrvatskoj još je uvijek tabu-tema, a većina roditelja ne razgovara s*

djecom o seksualnim pitanjima, što omogućava medijima i vršnjacima da oblikuju dječje razumijevanje seksualnih odnosa; s druge strane medijska reprezentacija seksualnosti i vršnjačka iskustva nisu uvijek točna i zdrava.

Izdavač zbornika je Katedra za društvene i humanističke znanosti u medicini Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, a suizdavači Veleučilište u Karlovcu, Fakultet zdravstvenih studija Sveučilišta u Rijeci te Pravobraniteljica za djecu.

Zbornik sadrži 10 radova i to jednak broj stručnih i preglednih članaka podijeljenih unutar triju tematskih blokova. Prvi je naslovljen *Dječji razvoj i pravo na seksualno zdravlje*, slijede blokovi *Dobra praksa u zaštiti prava djece i mladih na seksualno zdravlje te Mediji i pravo djece na seksualno zdravlje*.

Prvi tematski blok otvara rad *Pravo djeteta na spolno zdravlje – gdje smo nakon 10 godina?*

U radu pravobraniteljice za djecu Republike Hrvatske Ivane Milas Klarić, njene zamjenice Maje Gabelice Šupljike i savjetnice Davorke Osmak Franjić prikazano je što se događalo u posljednjih 10-ak godina u odnosu na uvođenje spolnog odgoja u škole u Hrvatskoj, što djeca kažu o spolnom odgoju te stajalište pravobraniteljice za djecu. U zaključku stoji da se zdravstveni odgoj u Hrvatskoj još uvijek ne provodi sustavno, ili se uopće ne provodi, nije dostupan svima, ne provode ga educirani stručnjaci ili ga provode dijelom nemotivirani nastavnici ili oni koji se ne smatraju kompetentnima, a sadržaj često ne odgovara stvarnim rizicima i potrebama djece.

U prilogu Gorana Arbanasa iz Karlovačke Opće bolnice naslovljenom *Razvoj rodnog identiteta i seksualne orijentacije* autor pojašnjava razliku između termina *spol*, *rod* i *seksualna orijentacija*. Prema njemu, ovi se termini često brkaju, a postoji također i očekivanje da bi sva tri termina trebala biti komplementarna. U nastavku autor razmatra pitanje kapaciteta za formiranje dijadnih odnosa, jer je upravo zreli razvoj rodnog identiteta i seksualne orijentacije spregnut s razvojem sposobnosti za ulazanje u bliske veze te emocijama zaljubljenosti i ljubavi.

Kaznenopravna zaštita djece od seksualnog zlostavljanja u Republici Hrvatskoj – potreba za daljnjom reformom? naslov je rada Dalide Rittosse s Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci. Rad tematizira najvažnije promjene unutar Kaznenog zakona, Zakona o kaznenom postupku i Zakona o sudovima za mladež vezanih uz sprječavanje seksualne viktimizacije djece i daje kritički osvrt na nova zakonodavna rješenja. Na temelju prikazane teorijske i praktične analize ponuđene su smjernice za daljnje osnaženje prava djece na zaštitu od seksualnog zlostavljanja unutar zakonodavstva.

Prvi prilog sljedećeg tematskog bloka je *Suradnja stručnjaka u zaštiti djece i mladih od seksualnog zlostavljanja i nasilja – primjer dobre prakse*. Autorice Gordana Buljan Flander, Tea Brezinščak i Ana Marija Španić iz Poliklinike za zaštitu djece grada

Zagreba predstavljaju iskustva međuinstitucijske suradnje ove Poliklinike. U zaštiti djece od seksualnog nasilja stručnjaci Poliklinike uz interdisciplinarnu suradnju potiču suce na provedbu forenzičkog intervjua od strane educiranih stručnjaka u prostorima Poliklinike.

I sljedeći rad donosi iskustva pri tretmanu maloljetnih počinitelja seksualnog nasilja i to kroz prikaz rada u Dječjem domu *Tić* u Rijeci. Naime, autorice Ljiljana Bubnić i Nataša Makarun ističu da su, prema istraživanjima, u najmanje 20 % slučajeva počinitelji spolnog zlostavljanja nad maloljetnim osobama adolescenti. U radu su prikazale karakteristike maloljetnog počinitelja spolnog zlostavljanja, smjernice za tretman i na kraju prikaz rada Dječjeg doma *Tić* Rijeka u tretmanu maloljetnih počinitelja.

Posebno je osjetljivo područje *Prevenција seksualnog zlostavljanja djece s intelektualnim teškoćama*. To je ujedno i naslov priloga autorica Martine Šendula-Pavelić s Fakulteta zdravstvenih studija Sveučilišta u Rijeci i Nataše Tomljanović iz Centra za odgoj i obrazovanje Rijeka. Djeca i odrasle osobe s intelektualnim teškoćama češće su žrtve seksualnog nasilja u odnosu na ostalu populaciju, pa time potreba za sustavnim i organiziranim radom na prevenciji postaje prioritet.

Dječji doma *Tić* afilijacija je autorica sljedećih dvaju priloga. *Seksualno zlostavljanje djece: pravovremena intervencija i stručni tretman* naslov je priloga autorice Tamare Žakule Desnice. O iskustvu zlostavljanja djeca najčešće nerado govore, a cilj tretmana za dijete nije zaboraviti zlostavljanje, nego traumatski događaj ugraditi u svoje životno iskustvo.

Sljedeći prilog autorica Ljiljana Bubnić i Nataše Makarun *Kako razgovarati sa žrtvom spolnog zlostavljanja* donosi preporuke za stručnjake koji se mogu naći u situaciji da im dijete razotkriva svoje iskustvo spolnog zlostavljanja.

Posljednji blok zbornika posvećen je odnosu medija prema temi zlostavljanja djece i sadrži dva priloga. Rad *Uloga medija u povredi prava djece i mladih na seksualno zdravlje* potpisuje Gordana Vilović s Fakulteta političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu. Autorica analizira tri slučaja seksualnog zlostavljanja djece koji su uznemirili širu javnost.

Posljednji rad u zborniku prilog je urednice Zbornika Stjepke Popović, naslovljen *Istraživanja medijske prezentacije seksualnog zlostavljanja djece*. Popović ističe pozitivne i negativne učinke medijskog izvještavanja o seksualnom zlostavljanju djece te donosi sustavan pregled 20 relevantnih istraživanja medijskog sadržaja o seksualnom zlostavljanju djece na engleskom jeziku u dva desetljeća (1995.-2015.) koji su zadovoljili kriterije pretrage u više znanstvenih baza.

Nastavljajući praksu od prethodne godine, u povodu Međunarodnog dana djeteta pod pokroviteljstvom Ureda pravobraniteljice za djecu u studenome 2015. na Medicinskom fakultetu Rijeci održan je interdisciplinarni znanstveno-stručni skup *Zaštita prava na zdravlje djece i mladih u alternativnoj skrbi*. Organizatori skupa bili su Medicinski fakultet u Rijeci, Fakultet zdravstvenih studija, Studentski zbor ovog Fakulteta, Filozofski fakultet u Rijeci te Udruga *Igra*, neprofitna organizacija za pružanje rehabilitacijsko edukacijske i psiho-socijalno-pedagoške pomoći djeci u skrbi. Skup je održan u sklopu *Aktualnog trenutka hrvatskog zdravstva VI*. Zbornik radova sa skupa naslovljen *Djeca i mladi u alternativnoj skrbi: zaštita prava na zdravlje* u ovome je trenutku dostupan u e-izdanju. Njegova je urednica, uz Stjepku Popović, Jasminka Zloković s Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci. Zbornik broji šest priloga, od toga dva izvorna znanstvena rada, jedno prethodno priopćenje i tri stručna rada. Izdavači zbornika su Filozofski fakultet, Medicinski fakultet i Fakultet zdravstvenih studija riječkog sveučilišta.

Prvi prilog autorica Lidije Petrović iz ureda Pravobraniteljice za djecu te Maje Laklija s Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu donosi pregled o procesu deinstitutionalizacije u Hrvatskoj. Analiziran je trend smještavanja djece za razdoblje od 2010. do 2014. godine s obzirom na njihova sociodemografska obilježja, postojanje psihičkih smetnji, teškoća u razvoju, problema u ponašanju te ostvarenih uvjeta za posvojenje na strani djeteta. U zaključku su dane smjernice za buduće razdoblje.

Sljedeći prilog bavi se problemom tranzicije u odraslo doba djece i mladih iz alternativne skrbi. Branka Sladović-Franz, također s Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, u ovome je radu predstavila rezultate kvalitativnog istraživanja s 23 studenta iz alternativne skrbi koje je provedeno kroz fokusne grupne diskusije u pet sveučilišnih gradova Hrvatske, a odnosi se na spremnost na otkrivanje iskustava iz skrbi, povezanost skrbi s identitetom, spremnost na traženje pomoći i preporuke za pripremu mladih u skrbi za izlazak i studiranje. Posebno je istaknuti i niz preporuka sudionika istraživanja mladima iz skrbi koji namjeravaju studirati, odgajateljima i drugim stručnjacima o tome kako pripremiti mlade za studiranje te općenito na pripremu mladih za izlazak iz skrbi i olakšavanje tranzicije u odraslo doba.

O perspektivi onih drugih uključenih u alternativnu skrb pišu Teodor Sabolić iz Kuće za smještaj djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi *Kuća Trešnjevka* i Lucija Vejmelka s Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, donoseći preporuke udomitelja, odgajatelja i stručnjaka iz centara za socijalnu skrb. Tako njihove preporuke za unapređenje alternativne skrbi za djecu uključuju poboljšanje prostornih uvjeta, uvjeta rada, određene kadrovske promjene i veće zapošljavanje stručnjaka, poboljšanje kvalitete i opsega edukacija za udomitelje, odgajatelje i stručnjake, ali i snažniju suradnju svih dionika socijalne skrbi za djecu i mlade.

Kako bi se pridonijelo rasvjetljavanju problema bjegova mladih iz odgojnih ustanova, početkom 2015. godine provedeno je istraživanje koje je bilo usmjereno na stjecanje uvida u učestalost, obilježja bjegova i razloga za bjegove mladih iz odgojnih ustanova. O tome istraživanju izvješćuju Gabrijela Ratkajec Gašević i Ivana Maurović s Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Tena Zalović iz Centra za nestalu i zlostavljanu djecu iz Osijeka. Rezultati ukazuju na to kako 45,8 % mladih izvještava o iskustvu bijega iz doma. Autorice donose uvid u brojne aspekte problematike bjegova mladih iz odgojnih ustanova. Na kraju rada nude tri smjera za intervencije.

Sandra Laleta s Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci i Karla Kotulovski analiziraju radnopravne i socijalnopravne aspekte profesionalizacije udomiteljstva u hrvatskom i usporednom pravu. Na temelju provedene usporednopravne analize ovog instituta autorice ocjenjuju da je moguće rješenje problema udomiteljstva u Hrvatskoj u njegovoj profesionalizaciji, ističući kao smjernice postojeću praksu u susjedstvu, u Sloveniji i Srbiji.

Posljednji prilog u zborniku odgovara na pitanje što organizacije civilnog društva mogu ponuditi djeci i mladima u alternativnoj skrbi. Na to su pitanje odgovor ponudile Ines Rezo, Hana Hrpka i Jelena Tomić, predstavljajući program *Zagrlimo s(v)e* udruge *Hrabri telefon* iz Zagreba, koja se bavi zaštitom djece kroz aktivnosti edukacije, informiranja i savjetovanja. Program *Zagrlimo s(v)e* ima svrhu osposobljavanja djeteta za funkcioniranje u društvu kroz poticaj i razvoj praktičnih vještina i znanja te socioemocionalne zrelosti.

Možemo zaključiti kako ova dva zbornika predstavljaju značajan doprinos osvješćivanju pitanja zaštite dječjih prava, osobito u domeni ovako osjetljive problematike, seksualnog zdravlja djece, ali i zaštite prava na zdravlje djece odgajanih u alternativnim oblicima skrbi, i ne manje važno, donose pregled aktualne situacije u Hrvatskoj ističući primjere dobre prakse i smjernica kako poboljšati postojeće programe odnosno zakonsku regulativu. Sve to daje prostora uvjerenju kako će upravo ovakvi skupovi i publikacije proizašle iz njih značajno utjecati da zaštita ovdje predstavljenih prava djece, ali i njihovih prava generalno, dosegnu u Hrvatskoj viši nivo.

Robert Doričić